

Stavovi učitelja o hrvatskim dijalektima u razrednoj nastavi

Vlah, Kristina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:291184>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-29**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE

Kristina Vlah
DIPLOMSKI RAD

STAVOVI UČITELJA O HRVATSKIM
DIJALEKTIMA U RAZREDNOJ NASTAVI

Zagreb, rujan 2020.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA UČITELJSKE STUDIJE
(Zagreb)

DIPLOMSKI RAD

Ime i prezime pristupnika: Kristina Vlah

TEMA DIPLOMSKOG RADA:

Stavovi učitelja o hrvatskim dijalektima u razrednoj
nastavi

MENTOR: doc. dr. sc. Jelena Vignjević

Zagreb, rujan 2020.

ZAHVALE

Zahvaljujem se mentorici doc. dr. sc. Jeleni Vignjević koja mi je svojim brojnim savjetima, strpljenjem i potporom pomogla u izradi diplomskog rada.

Također, zahvaljujem se svim učiteljicama i učiteljima koji su mi pomogli u provođenju ankete. Zahvaljujem se i ostalim kolegama i prijateljima koji su mi pomogli tijekom studiranja i izrade diplomskog rada.

Posebno se zahvaljujem svojim roditeljima, mami Ljubici i tati Branku, svojoj sestri Petri i braći Zvonimiru, Stjepanu i Josipu, te svom stricu p. Zvonku koji su mi pružali podršku i bili uz mene.

Najviše se zahvaljujem svom zaručniku Slađanu koji je imao puno strpljenja i razumijevanja prema meni tijekom izrade ovog rada.

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
1. UVOD	3
2. OVLADAVANJE JEZIKOM U VIŠEIDIOMATSKOJ SREDINI	5
2.1. Ovladavanje jezikom.....	6
2.1.1. <i>Međujezično polje</i>	6
2.1.2. <i>Moguće jezične „pogreške“ u višjezičnom okruženju</i>	7
2.1.3. <i>Komunikacijska i identitetska uloga dijalekta</i>	8
2.1.4. <i>Dijalekti kao dio identiteta hrvatskoga jezika</i>	9
2.1.5. <i>Mjesto dijalekta u nastavi</i>	9
3. NARJEČJE U ŠKOLSKIM DOKUMENTIMA	11
3.1. Narječje u nastavi predmeta Hrvatski jezik	11
3.2. Narječje u nastavi ostalih predmeta	13
4. ISTRAŽIVANJE	14
4.1. Cilj istraživanja i hipoteze	14
4.2. Metodologija istraživanja	14
4.2.1. <i>Ispitanici</i>	14
4.2.2. <i>Mjerni instrument</i>	16
4.2.3. <i>Način prikupljanja podataka</i>	16
4.3. Metode obrade podataka	16
4.4. Rezultati, rasprava i zaključak	16
5. ZAKLJUČAK	33
LITERATURA.....	34

SAŽETAK

Ovaj se rad bavi temom regionalne raslojenosti hrvatskoga jezika na brojne dijalekte, kao i temom dječjeg ovladavanja jezikom u tom kontekstu isprepletanja dijalektnih i standardnih jezičnih utjecaja. Poseban se naglasak stavlja na ovladavanje jezikom u školskom kontekstu te na prisutnost dijalekta i dijalektnih sadržaja među školskim nastavnim sadržajima, odnosno na uključenost dijalekata u obrazovne ishode u razrednoj nastavi.

Cilj ovoga diplomskog rada bio je istražiti stavove učitelja o prisutnosti hrvatskih dijalekata u nastavi od prvog do četvrtog razreda. Rezultati su pokazali da se učitelji slažu da bi trebali biti značajnije uključeni dijalektni sadržaji u razrednoj nastavi, posebno u nastavi iz Hrvatskog jezika i iz Prirode i društva. Također, rezultati istraživanja pokazuju da oni učitelji koji su i sami aktivni dijalektni govornici nemaju pozitivnije stavove prema dijalektima, kao ni učitelji s manje godina radnog iskustva.

Ključne riječi: dijalekt, narječje u nastavi, rezultati istraživanja

SUMMERY

This paper deals with regional stratification of croatian language on numerous dialects as well as the subject of children's language mastery in the context of mixing dialect and standard language influences. Special emphasis needs to be put on mastering language in school context as well as the presence of dialects and dialectal content in school curriculum, that is, dialects should be included in primary school curriculum as one of the important educational goals.

The goal of this paper was to research teachers' opinions on the presence of dialectal content in primary school, grades 1st to 4th. The results showed that the teachers agree that there should be more dialectal content in education, especially in the subject Croatian language and literature and Natures study. Results also showed that the teachers who speak in dialects as well as teachers with few years of experience do not have positive attitude towards dialectal content.

The key words: dialect, dialects in schooling, research results

1. UVOD

Stavovi učitelja o prisutnosti hrvatskih dijalekata u nastavi diplomski je rad pisan na Odsjeku za učiteljske studije na Učiteljskome fakultetu u Zagrebu.

Jedna od najvažnijih sastavnica hrvatskog jezičnog identiteta jesu dijalekti, odnosno narječja. Dijalekt je organski idiom kojim se djeca izražavaju, ali i sadržaj o kojemu u školi uče te su hrvatski dijalekti kao takvi prisutni među sadržajima iz nastave hrvatskog jezika i jezičnog izražavanja. Uvidom u obrazovne ishode povezane s dijalektom te u sadržaje i nastavne teme iz predmeta Hrvatski jezik u nižim razredima osnovne škole, a prema važećem *Kurikulumu nastavnog predmeta Hrvatski jezik (2019)*, može se zaključiti kako su sadržaji o narječjima vrlo šturi i malo zastupljeni.

Kurikulumi iz drugih predmeta (Priroda i društvo, Glazbena kultura) također ukazuje na marginalnu prisutnost hrvatske tronarječnosti u naobrazbi djece u prvim četirima razredima osnovne škole, no ipak otvaraju mjesto za međupredmetne veze u širem kontekstu teme hrvatske tronarječnosti.

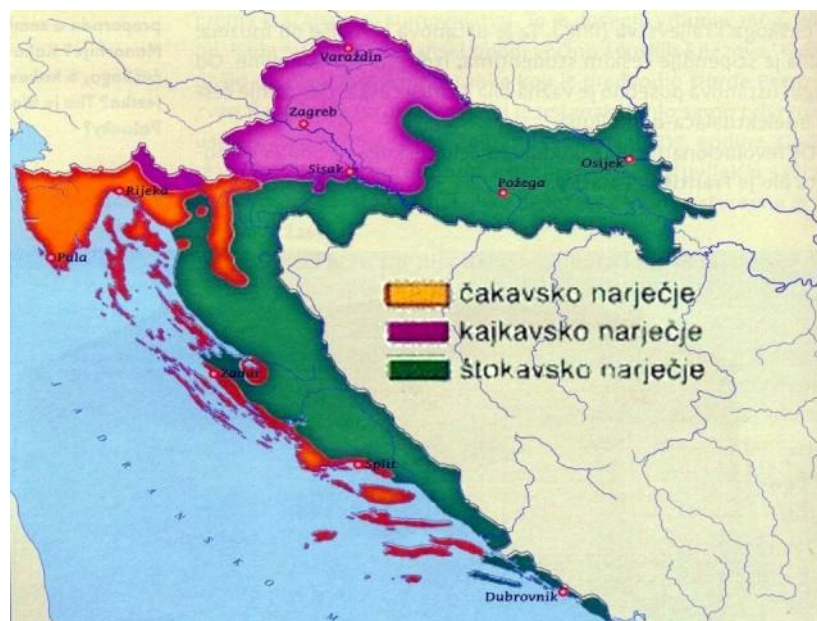
Dijalekti imaju važnu društvenu ulogu i vrlo vitalnu komunikacijsku ulogu te su jako sredstvo izražavanja pripadnosti određenoj regiji i društvu. Važnu ulogu u očuvanju dijalekata imaju učitelji koji imaju zadaću da predstave dijalekte kao idiome istovrijedne standardnom idiomu te pritom izbjegavaju stereotipnost i netoleranciju. Oni za učenike predstavljaju govorni model i uzor. Škola se kao odgojno-obrazovna ustanova mora uključiti u promicanje pozitivnih stavova o dijalektima jer će na taj način doprinijeti očuvanju hrvatske dijalekatske raznolikosti i pomoći u mijenjaju predrasuda i zabluda o dijalektima te predstavljati dijalekte kao jednako vrijedne standardnom jeziku.

Od sedamdesetih godina 20. st. sva se istraživanja slažu u činjenici da je djetetu najvažnije pokazati uvažavanje prema njegovu jeziku, onom kojim govori kada dolazi u školu (prema Chesire, 2007), no po svemu sudeći, ne bi se moglo reći da se to provodi u praksi, s obzirom na nisku zastupljenost dijalekatskih sadržaja u nastavi (Strahija, 2016). U prilog činjenici da je najvažnije djetetu pokazati uvažavanje prema njegovu dijalektu govori i to da je standardni jezik za većinu učenika drugi jezični sustav s kojim se susreću. Naime, većina djece u Hrvatskoj odrasta kao okomito dvojezična (Pavličević-Franić, 2006) jer kao prvi, materinski, idiom usvajaju koji od hrvatskih dijalekata, a standardni je jezik za njih drugi idiom. Ako učitelji na početku obrazovanja ne uvažavaju govornu praksu s kojom dijete dolazi u školu, već nameću

isključivo poštovanje uporabe standardnog jezika, učenici mogu steći sram ili strah od korištenja vlastitoga zavičajnoga govora. Kao što je već navedeno, u pozitivnom odnosu prema zavičajnom govoru veliku ulogu imaju učitelji i njihovi osobni stavovi prema zastupljenosti i korištenju dijalektalnih sadržaja u nastavi. Stoga je provedeno istraživanjem kojim se željelo ispitati stavove učitelji prema dijalektima i prema prisutnosti dijalektalnog sadržaja u nastavi od prvog do četvrtog razreda. Istraživanje je provedeno u nadi da će ti podaci donijeti uvid u razmišljanja učitelja o ovoj temi, a koja dakako utječu na njihovo ponašanje tijekom odgojno-obrazovnog procesa te na način prezentiranja dijalekta i dijalektalnih sadržaja. Taj će način umnogome oblikovati i dječje stavove prema jezičnoj raznolikosti, prema jezičnoj baštini, a u konačnici i njihovu jezičnu toleranciju u najširem smislu.

2. OVLADAVANJE JEZIKOM U VIŠEIDIOMATSKOJ SREDINI

Hrvatski jezik kao komunikacijski sustav ne ostvaruje se jednako na svim dijelovima područja svoga prostiranja. Ostvaruje se kao čakavski u priobalnim hrvatskim krajevima, kao kajkavski na hrvatskom sjeveru i kao štokavski na istoku Hrvatske i u zaobalju (*Slika 1*). Ta tri organska idioma nazivaju se narječjima hrvatskoga jezika, a unutar sebe također nisu homogeni već se raslojavaju na dijalekte i na brojne mjesne govore. U komunikacijskoj praksi govornika hrvatskoga jezika nužan je i standardni hrvatski jezik – normirani vid jezika, obavezan u javnoj uporabi. Stoga se većina govornika hrvatskoga jezika koristi kojim od njegovih organskih idioma (zavičajnim govorom) u privatnim i svakodnevnim situacijama, a standardnim hrvatskim jezikom u komunikacijskim situacijama javnoga građanskoga života, u govorenom i u pisanom obliku.

Slika 1. Područna raslojenost jezika u Republici Hrvatskoj (Dujmović-Markusi, D., Pavić-Pezer, T., 2007)

Zavičajni govor pojedinac usvaja rođenjem u određenoj sredini, a polaskom u školu osvješčuje potrebu postojanja zajedničkoga jezika kao sustava sporazumijevanja (standardnoga jezika).

2.1. Ovladavanje jezikom

Svako dijete najprije uči svoj materinski jezik u svojoj okolini, zavičaju u kojem odrasta. Prema Zrinki Jelaski „materinski se jezik po ulozi koju igra u čovjekovom životu određuje na različite načine, kao jezik koji je naučio od majke, kao jezik kojim osoba govori preuzevši ga od svojih predaka ili od svoje okoline bez svjesna učenja, kao jezik kraja u kojem smo rođeni“ (Jelaska, Kusin, Cvikić, Opačić, Bošnjak, Novak-Milić, Blagus, Hržica, 2005). U ranoj fazi jezičnog učenja dijete poznaje samo svoj organski (zavičajni, okolinski, materinski) idiom, govor sredine koji ga okružuje, a polaskom u odgojno-obrazovne ustanove, postaje okomito dvojezična (vertikalno biligvalna) osoba. Okomita ili vertikalna višejezičnost podrazumijeva višejezični diskurs u kojem se ostvaruje okomiti prijenos jezičnih jedinica, odnosno međudnos različitih individualnih organskih idioma i standardnog jezika unutar sustava istoga materinskoga jezika (Pavličević-Franić 2006).

Pri razmišljanju o jezičnim sadržajima u školi valja voditi računa i o kognitivnim odlikama djece mlađe školske dobi. Naime, prema Jeanu Piagettu, djeca su od 6. do 11. godine u periodu konkretnih operacija (Piagett, Inhelder, 1969 prema Vignjević, 2012). To znači da razumiju i usvajaju konkretne sadržaje prepoznatljive u okruženju i potrebne u komunikaciji. Za tu je dob karakteristično i zanimanje za sve što je blisko, poznato i potrebno, a mišljenje je koncentrirano na konkretne radnje i opažanja. Kada se navedeno primijeni u predstavljanju jezičnih sadržaja, to znači da će dijete u toj dobi dijalektne sadržaje prepoznati kao bliske i prisutne u svakodnevnoj govornoj komunikaciji te će ih lako usvojiti.

2.1.1. Međujezično polje

Mlađe osnovnoškolsko dijete kreće u usvajanje standardnoga hrvatskoga jezika i prvoga stranoga jezika s položaja višejezične komunikacije koja se očituje na četiri razine (prema Pavličević-Franić, 2005):

- razvijeni individualni jezični idiom naučen kod kuće
- hrvatski standardni jezik koji se rabi u službenome institucijskome okruženju, a s kojim se dijete prvi put sustavno susreće polaskom u školu
- supstandardni podsustavi hrvatskoga jezika, uglavnom narječja, sociolekti i žargonizmi uvjetovani dobnom i skupnom pripadnošću drugih govornika
- prvi strani jezika koji se počinje učiti od 1. razreda osnovne škole.

U takvom se komunikacijskom okruženju u svijesti govornika stvara međujezično polje. Međujezično polje je „polje preklapanja jezičnih elemenata u kojemu se istovremeno ostvaruje djelovanje najmanje dvaju jezičnih sustava“ (Pavličević-Franić, 2006). Može se oblikovati kad već postoji razvijeni sustav preklapanje se događa uvođenjem novog sustava ili se sustavi mogu razvijati usporedno. Naime, kako navodi spomenuta autorica, kada dijete usvaja riječ krastavac, ne uči pojam jer ga već zna kao vugurek ili kukumar, nego usvaja novi izraz za taj pojam. U usvajanju i razvoju novoga jezičnog sustava poslužit će sve veze i odnosi iz jezičnog sustava kojim je dijete ovladalo (Pavličević-Franić, 2006).

Pri učenju i usvajanju jezika moguće su poteškoće, pri čemu mogu biti različiti razlozi: društveni (nepoticajno govorno okruženje) ili razvojni (dob govornika), ali i procesualnost pri učenju jezika pa tako zahtijeva trajno i neprestano dopunjavanje čak i dobro naučenoga i postavljenoga prvoga sustava.

Tako je u komunikacijskoj praksi potrebno razmotriti međusoban utjecaj supstandardnih idioma i hrvatskoga standardnog jezika u svim komunikacijskim situacijama te pojasniti njihov odnos koji utječe na razvoj dječje jezične kompetencije. Međujezično polje može se sagledati kao *pozitivna jezična pojava*, kao polje jezičnog poticaja, područje učenja i usklađivanja jezika, tj. mogućnost stvaranja nadjezičnog sustava; i kao *negativna jezična pojava*, odnosno kao polje jezičnog sukoba između sustava i podsustava, tj. kao mogućnost jezičnih pogrešaka koje narušavaju razumljivost i smetnja su uspješnoj komunikaciji (Pavličević-Franić, 2006).

Škola tada treba iskoristiti pozitivne utjecaje međujezičnoga polja, odnosno isprepletanja jezičnih sustava, na jezični razvoj govornika. Treba didaktički osmisliti učenje standardnog jezika pri kojem će učeničko znanje dijalekta biti pozitivno iskorišteno.

2.1.2. Moguće jezične „pogreške“ u višejezičnom okruženju

Polje međujezičnih sustava u ranojezičnom razvoju valja smatrati pozitivnom jezičnom pojavom. Takozvane pogreške do kojih dolazi zbog preklapanja međujezičnih sustava mogu koristiti za olakšano usvajanje novog sustava standardnog jezika. Pogreške se uvijek događaju unutar sustava i one su znak da dijete zna jezično misliti zato što je jednom naučeno pravilo generaliziralo i primijenilo na druge naoko istovrsne dijelove sustava.

Tako Pavličević-Franić (2006) navodi za primjer sljedeće: pletam, skakam... (plesti – pletem, stakati – skačem) jest gramatičko morfološka pogreška, ali nikako nije izvan sustava hrvatskog jezika jer se prvo lice prezenta tvori nastavkom *m*, a jedna skupina glagola doista dobiva ispred infiks *a* (čitam,

gledam). Takve dječje tvorbe u ranojezičnoj komunikaciji u odnosu na standardni jezik jesu pogreške, ali nisu izvan jezičnoga sustava.

Vrste pogrešaka možemo podijeliti na one koje nalazimo u pisanom jeziku i u govorenom jeziku (Pavličević-Franić, 2006.). Jezik obuhvaća gramatičku, leksičku i fonološku razinu, a ovisno o tome koji se jezični elementi prenose postoje i razne razine prijenosa: leksičko-semantička razina, gramatička, fonetsko-fonološka i ortografska. Najmanje zamjetan je ortografski prijenos, što je razumljivo s obzirom na dobnu višejezičnost. Na leksičkom planu najprije se ostvaruju pogreške na razini semantike, no nijedna pogreška toga tipa nije izvan sustava hrvatskog jezika. Pogreške tipa *vozim se s autom, vidim balona, bum ti objasnio, radija san svašta*, pogreške su u kojima prepoznajemo otklon od standardnojezičnoga gramatičkog sustava, no i on se ostvaruje u okvirima hrvatskoga jezika.

Te i slične leksičke i gramatičke pogreške nastaju kao posljedica prijenosa iz jačeg zavičajnog idioma ili pripadaju kategoriji neološke proizvodnosti koja pokazuje u ranojezičnom razvoju djeteta da ono zna "lingvistički" misliti i da ima izrazito stvaralački odnos prema jeziku kao sustavu. Drugim riječima, riječ je o očekivanim odstupanjima u određenoj razvojnoj fazi zbog čega se hrvatski autori služe nazivom odstupanje zato da bi ga razlikovali od pogrešaka (npr. Jelaska i sur. 2005; Novak, 2002 prema Pavličević-Franić, 2006). Upoznavanjem jezičnog sustava na primjeru pogrešaka, smanjuje se ili uklanja mogućnost pogrešaka izvan sustava, koje postaju pogubne za uspješnu komunikaciju u kasnijem razdoblju jezičnog učenja.

2.1.3. Komunikacijska i identitetska uloga dijalekta

Kajkavsko, čakavsko i štokavsko narječje sredstva su izražavanja nacionalnoga, no ponajprije regionalnog identiteta. No, pripisivanje identiteta prati i opasnost od stereotipa i predrasuda. Također se nerijetko može naići na predrasude prema lokalno obojenom govoru kao govoru neukih ili govoru onih o kojima se ima stereotipan stav (Dalmatinci, Zagorci, Hercegovci..). Škola kao obrazovna institucija, prostor je izražavanja prvenstveno hrvatskim standardnim jezikom, no dominantan oblik školske međuučeničke komunikacije je upravo dijalektno izražavanje. Razlog tome je jaka potreba vršnjačkog poistovjećivanja, koja se ponajprije odražava u načinu komunikacije. Upravo je škola odgojem i jezičnom naobrazbom pozvana na aktivno rušenje spomenutih prepreka, odnosno na sociolingvistički aktivizam. Drugim riječima, škola se kao odgojno-obrazovna ustanova mora snažnije uključiti u promicanje pozitivnih stavova o dijalektima što će doprinijeti očuvanju hrvatske dijalekatske

raznolikosti, poticanju tolerancije i izgradnji skladne jezične kulture mladih govornika (Vignjević, 2012). Jedino naobrazba može mijenjati predrasude i zablude u dijalektima, i promicati stavove o narječju kao jezičnom idiomu koji je jednako vrijedan kao standardni jezik.

2.1.4. Dijalekti kao dio identiteta hrvatskoga jezika

Tronarječnost je među bitnim sastavnicama hrvatskog jezičnog identiteta te je dio sadržaja nastave hrvatskog jezika i jezičnog izražavanja. Sadržaji o jezičnim osobitostima dijalekata, o dijalektima kao sredstvima književno-umjetničkog izražavanja i o odnosu dijalekata prema hrvatskom standardnom jeziku dio su propisanih sadržaja školskoga obrazovanja (usp. Vignjević, 2012).

Odnos hrvatskih narječja i hrvatskog standardnog jezika tema je kojoj valja pristupiti vrlo promišljeno. Način obrade te teme ovisi o četirima elementima koje valja uzeti u obzir. To su: kognitivne i psiholingvističke dobne osobitosti učenika, jezično okruženje učenika te funkcionalna pozicija narječja u komunikaciji i uloga narječja u jezičnom i prostornom identitetu pojedinca. Važno je da dijalekt bude predstavljen kao istovrijedan standardnom idiomu te da se pri predstavljanju dijalekatskih sadržaja izbjegava omalovažavanje, netolerancija i stereotipnost.

2.1.5. Mjesto dijalekta u nastavi

Iz svih navedenih razloga pokazuje se opravdanim govoriti o potrebi uključivanja dijalekta i dijalektnih sadržaja u nastavu, posebno u početku obrazovanja, odnosno u razrednoj nastavi. „Od samog početka obrazovanja do završetka srednjoškolskog obrazovanja uključivanje zavičajnog govora u odgojno-obrazovni proces ima svoje razloge te se mnoge metodičke rasprave zalažu za jasan stav o opravdanosti i nužnosti uključivanja narječja, dijalekta, idiolekta i idioma u obrazovni proces“ (Turza-Bogdan 2013: 8).

Kulturološki cilj prisutnosti dijalekata i dijalektnih sadržaja u nastavi jest promicanje stava o prihvaćanju vlastitog i ostalih narječja te kulture koja ih prati. Podrazumijeva također i prihvaćanje standardnog jezika kao službenog sredstva komunikacije, što je svrha i cilj osnovnoškolskog bavljenja hrvatskim jezikom.

Narječje s kojim učenik dolazi u školu ne bi trebalo zaboraviti i odbaciti, već iskoristiti za usvajanje na jezičnome standardu te bi ono tako moglo postati „sastavni dio ličnosti odgojenoga i obrazovanoga učenika koji će na kraju osnovnoga školovanja biti jezično i

komunikacijski kompetentan i na vlastitome narječju i na jezičnome standardu“ (Turza-Bogdan, 2013: 9, 10). Narječja prema Težaku zahtijevaju „osebno mjesto u nastavnim programima“, a razloge za unošenje dijalektoloških i dijalektnih sadržaja u nastavni program podijelio je na kulturološke, koji proizlaze iz uloge i važnosti narječja u hrvatskoj kulturi i didaktičke, koji proizlazi iz potrebe da se mjesni govor učenika iskoristi za što uspješnije upoznavanje i svladavanje standardnoga jezika (Težak 1996: 409).

3. NARJEČJE U ŠKOLSKIM DOKUMENTIMA

Ministarstvo znanosti i obrazovanja objavilo je 2017. godine *Nacionalni dokument jezično-komunikacijskog područja kurikuluma* u kojem je naglašeno kako je osnovna svrha jezično-komunikacijskog područja omogućiti učenicima stjecanje znanja, razvoj sposobnosti i vještina te usvajanje vrijednosti i stavova povezanih s jezikom, komunikacijom i kulturom, odnosno osposobiti učenike za jezičnu recepciju, produkciju i interakciju (*Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje*, 2017). U tom se području razvijaju komunikacijsko-funkcionalna, čitalačka i međukulturna kompetencija. Važnost jezično-komunikacijskog područja jest u poticanju i razvijanju svjesnog korištenja jezikom kao temeljem za razvoj vještina apstraktnog i kritičkog mišljenja u izražavanju i komunikaciji koji tvore osnovu uspješnog obrazovanja. Ovladanost jezikom temelj je za učenje tijekom cijelog života.

Međukulturna pismenost podrazumijeva razvoj znanja o sebi i drugima, odgovornog ponašanja prema pripadnicima drugih jezika i kultura, uvažavanje različitih vrijednosti, uvjerenja i ponašanja. U okviru ove domene razvijaju se: svijest o sebi kao osobi koja izgrađuje, poštuje i izražava vlastiti (jezični) identitet i poštuje identitet drugih u okviru jezične, kulturno-jezične te bliže, šire i različite govorne zajednice; sposobnost posredovanja između jezika i kultura s ciljem njegovanja otvorenosti prema različitim perspektivama; svijest o procesima stvaranja, izražavanja i razmjene ideja i vrijednosti te razumijevanja promjena u svijetu i komunikacije među kulturama; svijest o nužnosti suzbijanja svih vrsta stereotipa, predrasuda, diskriminacije i govora mržnje (Ministarstvo znanosti i obrazovanja, 2019).

3.1. Narječje u nastavi predmeta Hrvatski jezik

Načela na kojima se temelji sam kurikulum jesu: „načelo teksta, načelo cjelokupnosti komunikacijske jezične prakse, načelo standardnoga jezika i zavičajnosti, načelo komunikacijske i estetske funkcionalnosti, načelo razlikovanja i povezivanja jezičnih razina, načelo stvaralaštva u jeziku i putem jezika te opća načela postupnosti, primjerenosti, zanimljivosti i unutarpredmetne povezanosti i uravnoteženosti“ (Ministarstvo znanosti i obrazovanja [MZO], 2019). Navedenim načelima potiče se razvoj integriteta, nacionalne

pripadnosti i pripadnosti višekulturnoj i višejezičnoj zajednici europskih naroda, jezičnoga i kulturnog identiteta i osjećaj domoljublja.

Jedan od odgojno-obrazovnih ciljeva učenja i poučavanja u predmetu Hrvatski jezik je da učenik razvija vlastiti jezično-kulturni identitet komunikacijom na jednom ili više djelatnih jezičnih idioma materinskoga jezika te poštuje različite jezične i kulturne zajednice i njihove vrijednosti, jača nacionalni identitet i pripadnost narodu i državi upoznavanjem i njegovanjem kulturno-povijesne baštine te izgrađuje vlastiti svjetonazor i njeguje moralne i estetske vrijednost (MZO, 2019).

Nastavni predmet Hrvatski jezik strukturiran je u tri znanstveno utemeljene i međusobno povezane domene: Hrvatski jezik i komunikacija, Književnost i stvaralaštvo, Kultura i mediji (MZO, 2019).

U prvom razredu osnovne škole odgojno-obrazovni ishodi povezani s dijalektom, iz domene Hrvatski jezik i komunikacija, jesu: da učenik prepoznaje razliku između mjesnog govora i standardnog hrvatskog jezika, tj. prepoznaje različitost u riječima (izraznu i sadržajnu) između mjesnoga govora i standardnoga hrvatskog jezika (MZO, 2019). Tim se ishodom zagovara očuvanje zavičajnih idioma kao kulturnoga nasljeđa. U početnoj nastavi potrebno je učeniku, prema načelu zavičajnosti, dopustiti slobodno izražavanje idiomom kojim može jednostavno i slobodno izraziti svoje osjećaje i misli i koji najbolje poznaje što je osobito važno za suzbijanje straha od jezičnoga izražavanja u metodičkoj situaciji i za razvoj jezične komunikacijske kompetencije. Uvažavanje svojstvenog jezičnog znanja učenika preduvjet je za ovladavanje hrvatskim standardnim jezikom.

U drugom razredu iz domene Hrvatski jezik i komunikacija, odgojno-obrazovni ishodi povezani s dijalektom jesu: da učenik uspoređuje mjesni govor i standardni hrvatski jezik, uspoređuje riječi mjesnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika, sluša i govori tekstove na mjesnome govoru prikladne učeničkomu iskustvu, jezičnomu razvoju i interesima, čita i piše kratke i jednostavne tekstove na mjesnome govoru u skladu sa svojim interesima, potrebama i iskustvom (MZO, 2019).

Odgojno-obrazovni ishodi povezani s dijalektom u trećem razredu, također iz domene Hrvatski jezik i komunikacija, jesu: da učenik razlikuje uporabu zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika s obzirom na komunikacijsku situaciju – uočava uvjetovanost uporabe zavičajnoga idioma ili hrvatskoga standardnog jezika komunikacijskom situacijom, istražuje u mjesnim knjižnicama i zavičajnim muzejima tekstove vezane uz jezični identitet i baštinu, prepoznaje povijesne jezične dokumente i spomenike kao kulturnu baštinu mjesta/zavičaja (MZO, 2019). U poučavanju učitelj treba poticati jezično izražavanje na mjesnome/zavičajnom govoru te razvijati pozitivan odnos prema zavičajnome govoru.

U četvrtom razredu odgojno-obrazovni ishodi povezani s dijalektom jesu: da učenik objašnjava razliku između zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika, tj. služi se hrvatskim standardnim jezikom u javnoj komunikaciji u skladu s usvojenim jezičnim pravilima, razlikuje mjesni govor i hrvatski standardni jezik navodeći ogledne i česte primjere, uočava važnost pozitivnog odnosa prema mjesnom govoru, uočava važnosti mjesnoga govora i prepoznaje njegovu komunikacijsku ulogu na pojedinome prostoru (raznolikost hrvatskih govora, jezične zajednice u Hrvatskoj i izvan granica Republike Hrvatske), čita i sluša tekstove na kajkavskome, čakavskom i štokavskom narječju i prepoznaje kojemu narječju pripada i prepoznaje narječje kojem pripada njegov govor (MZO, 2019).

3.2. Narječje u nastavi ostalih predmeta

Kako je u nižim razredima osnovne škole prisutna fleksibilnost učenja i poučavanja, kao i fleksibilnost rasporeda sati, moguća je, ali i potrebna, veća međupredmetna korelacija.

Mnogi sadržaji iz *Nacionalnog kurikulum nastavnoga predmeta Priroda i društvo* (2019.) otvaraju prostor za ostvarivanje takvih međupredmetnih veza. Na primjer, jedan od obrazovni ishod koji predviđa da učenik opisuje svoju okolinu, okružje i zavičaj ili pak da promišlja o važnosti očuvanja baštine, u 2. razredu izvrsno se može povezati s temom narječja. U trećem razredu obrazovni ishod koji predviđa učenikovo razumijevanje promjena u vremenu može se također povezati s temom dijalekta i uviđanja promjena u njemu vidljivih iz naraštaja u naraštaj govornika. U četvrtom razredu mogućnost međupredmetne korelacije na temu dijalekta nudi obrazovni ishod vezan uz učenikovo promišljanje o identitetu i identitetskim sastavnicama.

Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Likovne kulture (2019) također omogućuje uspostavljanje međupredmetnih veza u promišljanju teme dijalekta. U prvom i drugom razredu to bi moglo biti moguće pri ostvarivanju obrazovnog ishoda razumijevanja različitih oblika umjetničkog izražavanja.

Uspostavljanje međupredmetnih veza u promišljanju teme dijalekta omogućuje i *Nacionalni kurikulum nastavnog predmeta Glazbene kulture* (2019), posebno u vezi s ostvarivanjem obrazovnih ishoda vezanih uz tradicijsku glazbu te regionalnu i nacionalnu glazbenu baštinu.

4. ISTRAŽIVANJE

4.1. Cilj istraživanja i hipoteze

Ovim istraživanjem željelo se dobiti uvid u stavove učitelja razredne nastave o prisutnosti hrvatskih dijalekata u nastavi. S obzirom na postavljeni cilj, načinjene su sljedeće hipoteze:

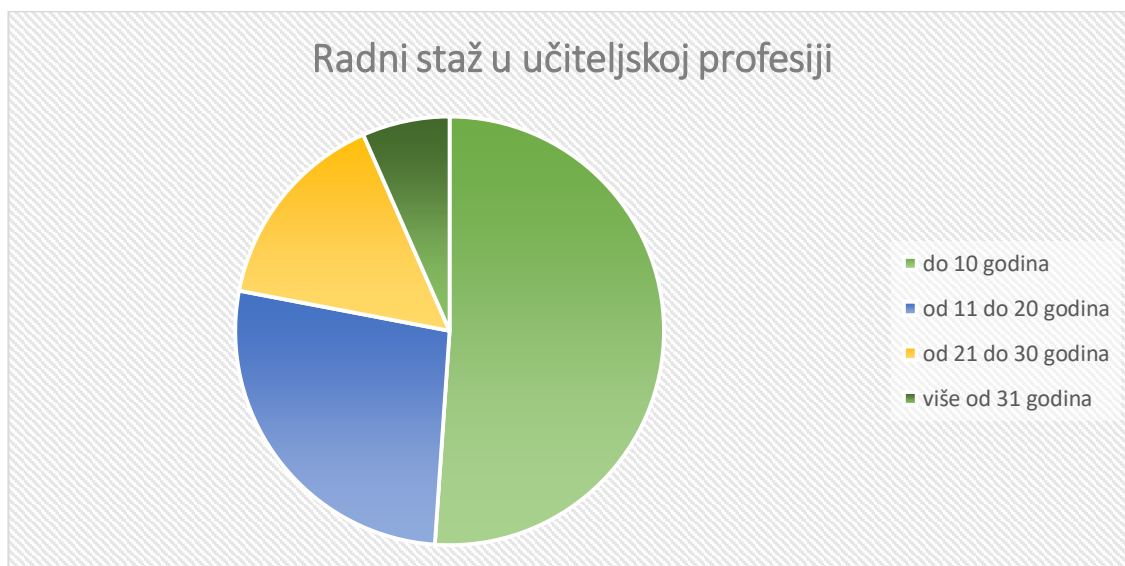
1. Prisutnost hrvatskih dijalekata u nastavi učitelji će većinom smatrati pozitivnom i potrebnom.
2. Prema dijalektima u nastavi pozitivnije će stavove imati učitelji koji su i sami aktivni dijalektni govornici.
3. Prema dijalektima u nastavi pozitivnije će stavove imati učitelji s manje godina radnog iskustva.

4.2. Metodologija istraživanja

4.2.1. Ispitanici

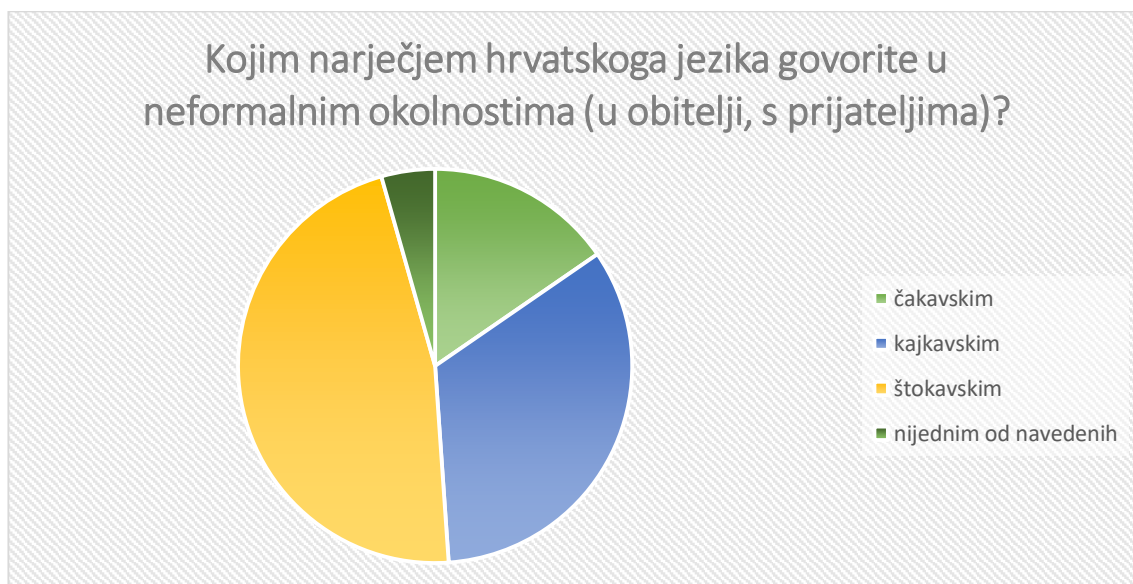
U istraživanju je sudjelovalo 227 učitelja razredne nastave iz raznih dijelova Republike Hrvatske. Od ukupnog broja sudionika njih 51,1%, više od polovice, ima do 10 godina radnog staža. 26,9% ispitanika ima od 11 do 20 godina radnog iskustva. Nešto manji postotak od 15,4% ima od 21 do 30 godina radnog iskustva, a najmanji broj ispitanika ima više od 31 godine radnog iskustva, njih 6,6%.

Iz navedenoga se može zaključiti kako je najveći broj ispitanika u kategoriji učitelja početnika, s iskustvom od najviše 10 godina rada u odgojno-obrazovnom sustavu. Radni staž učitelja prikazan je u *Slici 2*.

Slika 2. Radni staž učitelja

Druga varijabla, po kojoj je formiran uzorak ispitanika jest narječje kojim ispitanici govore u neformalnim okolnostima. Prema *Slici 3.* možemo vidjeti kako najveći broj ispitanika, njih 46,7%, govori štokavskim narječjem. Nešto manji broj ispitanika, njih 33,5%, govori kajkavskim narječjem, a upola manje, 15,4% ispitanika, govori čakavskim narječjem. Od ukupnog broja ispitanih 4,4%, ne služi se ni jednim od navedenih narječja.

Slika 3. Narječje kojim ispitanici govore u neformalnim okolnostima

4.2.2. Mjerni instrument

Za prikupljanje podataka koristila se metoda anketiranja i procjenjivanja, a instrument je kombinacija ankete i skale procjene (skala Likertova tipa). Prvi dio sadrži podatke o godinama radnog staža i vrsti govora kojim se učitelji služe u slobodno vrijeme. U drugom djelu upitnika nalazi se osam čestica (tvrdnji) pomoću kojih su učitelji izražavali svoj stav prema zavičajnome govoru. Ispitanici su na tvrdnje odgovarali pomoću Likertove petostupanjske skale: 1 – uopće se ne slažem; 2 – ne slažem se; 3 – niti se slažem niti se ne slažem; 4 – slažem se; 5 – u potpunosti se slažem.

4.2.3. Način prikupljanja podataka

Istraživanje je provedeno u svibnju 2020. godine putem društvenih mreža. Članovi grupa bili su učitelji razredne nastave i produženog boravka. Zamoljeni su da ispune upitnik i pošalju povratne informacije. Upitnici su bili anonimni. Potom su podaci svih upitnika analizirani i izvučeni su određeni zaključci koji će biti prikazani u nastavku.

4.3. Metode obrade podataka

Obrada podataka izvršena je u programu za statističku analizu SPSS. Korišteni su deskriptivni parametri poput aritmetičke sredine, standardne devijacije, minimalne i maksimalne vrijednosti te distribucije podataka izražene u postocima.

S obzirom na to da za dio čestica odgovor „potpuno se slažem“ odgovara pozitivnijem stavu, a za dio čestica više negativnijem, u potonjim je česticama izvršena konverzija rezultata kako bi u svim česticama pozitivniji stav bio izražen većim brojem bodova. Hi-kvadrat test korišten je kako bi se provjerilo postoji li statistički značajan utjecaj nezavisnih varijabli, poput radnoga staža i vrste govora kojim se učitelji služe, na stavove prema dijalektu u nastavi.

4.4. Rezultati, rasprava i zaključak

U prvoj tvrdnji: *U nastavi iz Hrvatskoga jezika trebali bi biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji*, 7% učitelja uopće se ne slaže da bi u nastavi iz Hrvatskog jezika trebali biti uključeni i dijalektni sadržaji, 9,3% se uglavnom ne slaže, a njih 22,5% se niti slaže niti ne

slaže. 33% učitelja se uglavnom slaže da bi u nastavi iz Hrvatskog jezika trebali biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji, dok se njih 28,2% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom, što je vidljivo iz *Slike 4*. Većina ispitanika se uglavnom slaže ili se u potpunosti slaže da bi u nastavi iz Hrvatskoga jezika trebali biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji.

Tablica 1. U nastavi iz Hrvatskoga jezika trebali bi biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji

	<i>Frekvencija</i>	<i>Postotak</i>	<i>Važeći postotak</i>	<i>Kumulativan postotak</i>
1	16	7,0	7,0	7,0
2	21	9,3	9,3	16,3
3	51	22,5	22,5	38,8
4	75	33,0	33,0	71,8
5	64	28,2	28,2	100,0
Ukupno	227	100,0	100,0	

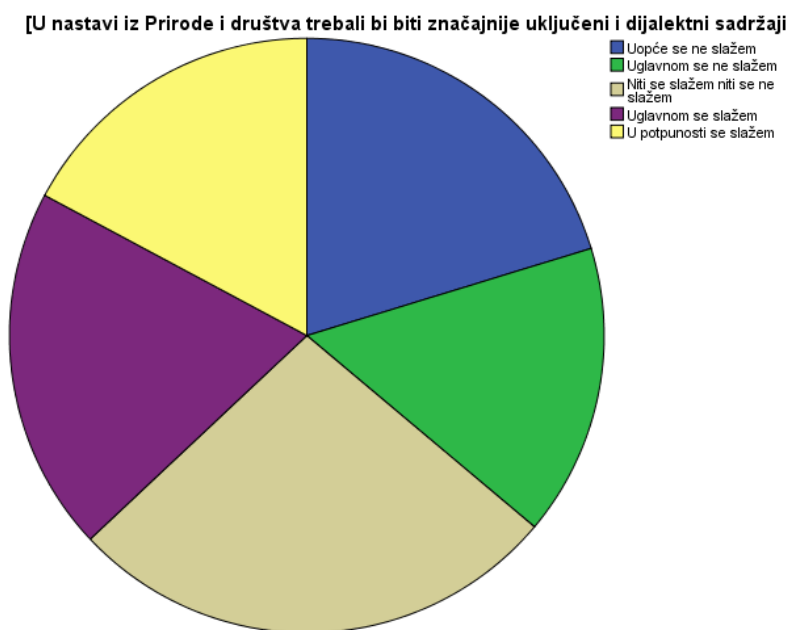
Slika 4. U nastavi iz Hrvatskoga jezika trebali bi biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji

U drugoj tvrdnji: *U nastavi iz Prirode i društva trebali bi biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji*, 20,3% učitelja se uopće ne slaže da bi u nastavi iz Prirode i društva trebali biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji, 15, 9% se uglavnom ne slaže, a njih 26,9% se niti slaže niti ne slaže. 19,8% učitelja se uglavnom slaže da bi u nastavi iz Prirode i društva trebali biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji, dok se njih 17,2% u potpunosti slaže s navedenom

tvrdnjom. *Slikom 5.* vidimo da učitelji smatraju da se ne bi dijalektni sadržaji trebali značajnije uključiti u nastavi Prirode i društva.

Tablica 2. U nastavi iz Prirode i društva trebali bi biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji

	<i>Frekvencija</i>	<i>Postotak</i>	<i>Važeći postotak</i>	<i>Kumulativni postotak</i>
1	46	20,3	20,3	20,3
2	36	15,9	15,9	36,1
3	61	26,9	26,9	63,0
4	45	19,8	19,8	82,8
5	39	17,2	17,2	100,0
Ukupno	227	100,0	100,0	

Slika 5. U nastavi iz Prirode i društva trebali bi biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji

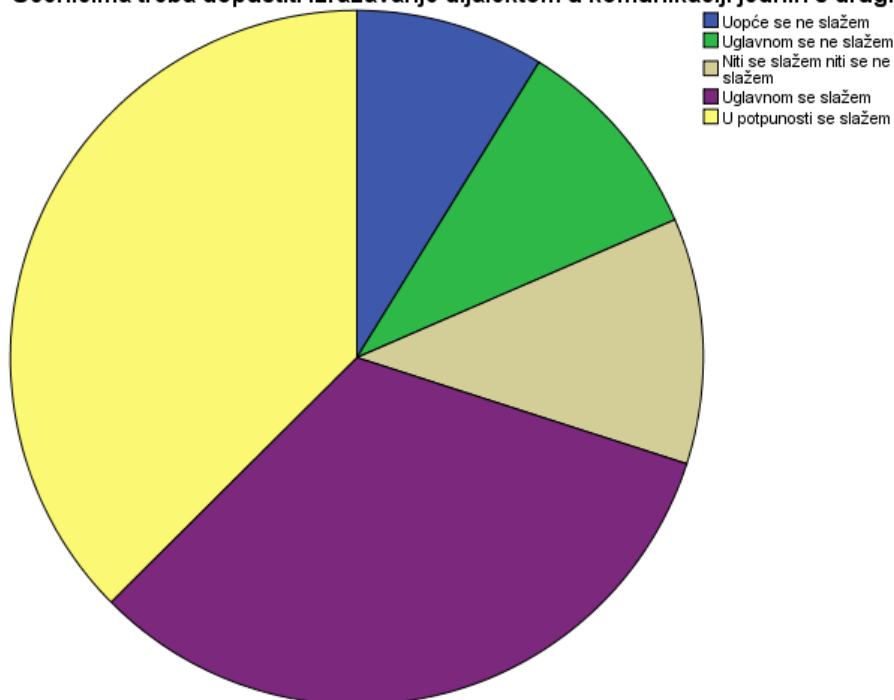
U trećoj tvrdnji: *Učenicima treba dopustiti izražavanje dijalektom u komunikaciji jednih s drugima*, 8,8% učitelja se uopće ne slaže da učenicima treba dopustiti izražavanje dijalektom u komunikaciji jednih s drugima, 9,7% se uglavnom ne slaže, a njih 11,5% se niti slaže niti ne slaže što je vidljivo u *Slici 6.* 32,6% učitelja se uglavnom slaže da učenicima treba dopustiti izražavanje dijalektom u komunikaciji jednih s drugima, dok se njih 37,4% u

potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom. Vidljivo je da se većina ispitanika (70%) uglavnom ili u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom.

Tablica 3. Učenicima treba dopustiti izražavanje dijalektom u komunikaciji jednih s drugima

	Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
1	20	8,8	8,8	8,8
2	22	9,7	9,7	18,5
3	26	11,5	11,5	30,0
4	74	32,6	32,6	62,6
5	85	37,4	37,4	100,0
Ukupno	227	100,0	100,0	

Učenicima treba dopustiti izražavanje dijalektom u komunikaciji jednih s drugima

Slika 6. Učenicima treba dopustiti izražavanje dijalektom u komunikaciji jednih s drugima

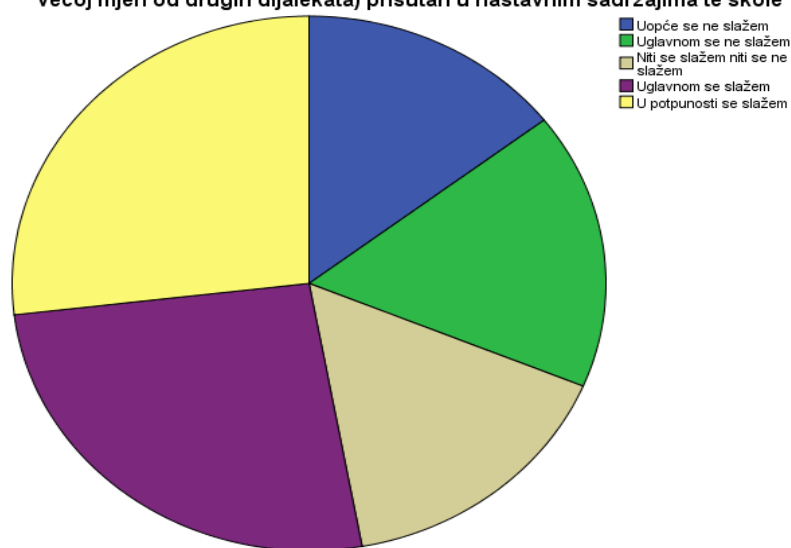
U sljedećoj tvrdnji: *Dijalekt kojim se govori na području u kojem je škola trebao bi biti značajnije (u većoj mjeri od drugih dijalekata) prisutan u nastavnim sadržajima te škole*, 14,5% učitelja uopće se ne slaže da bi dijalekt kojim se govori na području u kojem je škola trebao biti značajnije prisutan u nastavnim sadržajima te škole, 16,7% se uglavnom ne slaže, a njih 15,5% se niti slaže niti ne slaže. 26% učitelja uglavnom se slaže da bi dijalekt kojim se govori na području u kojem je škola trebao biti značajnije (u većoj mjeri od drugih dijalekata) prisutan

u nastavnim sadržajima te škole, dok se njih 26,9% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom što je vidljivo *Slikom 7*. Iz tablice 4. je vidljivo da se 52,9% ispitanika uglavnom ili u potpunosti slaže s ovom tvrdnjom.

Tablica 4. Dijalekt kojim se govori na području u kojem je škola trebao bi biti značajnije (u većoj mjeri od drugih dijalekata) prisutan u nastavnim sadržajima te škole

		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1	33	14,5	14,5	14,5
	2	38	16,7	16,7	31,3
	3	36	15,9	15,9	47,1
	4	59	26,0	26,0	73,1
	5	61	26,9	26,9	100,0
	Total	227	100,0	100,0	

Dijalekt kojim se govori na području u kojem je škola trebao bi biti značajnije (u većoj mjeri od drugih dijalekata) prisutan u nastavnim sadržajima te škole

Slika 7. Dijalekt kojim se govori na području u kojem je škola trebao bi biti značajnije (u većoj mjeri od drugih dijalekata) prisutan u nastavnim sadržajima te škole

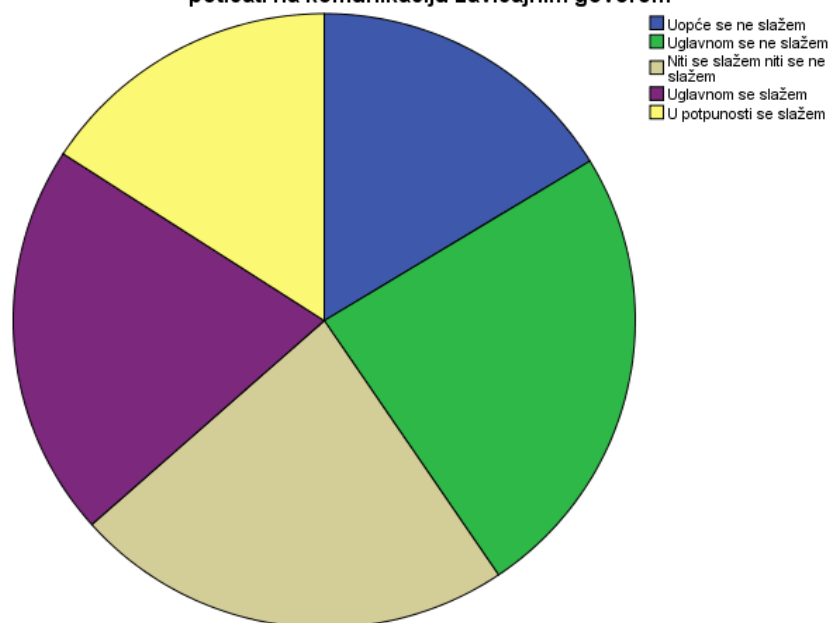
U petoj tvrdnji: *U suradničkim oblicima nastave (kojega god nastavnog predmeta) učenike treba poticati na komunikaciju zavičajnim govorom*, 16,3% učitelja uopće se ne slaže tom tvrdnjom, 24,2% se uglavnom ne slaže, a njih 22,9% se niti slaže niti ne slaže. 20,7% učitelja uglavnom se slaže da u suradničkim oblicima nastave (kojega god nastavnog predmeta) učenike treba poticati na komunikaciju zavičajnim govorom, dok se njih 15,9% u potpunosti

slaže s navedenom tvrdnjom. U *Tablici 5.* vidljivo je da se 36,6% ispitanika uglavnom ili u potpunosti slaže navedenom tvrdnjom.

Tablica 5. U suradničkim oblicima nastave (kojeg god nastavnog predmeta) učenike treba poticati na komunikaciju zavičajnim govorom

	<i>Frekvencija</i>	<i>Postotak</i>	<i>Važeći postotak</i>	<i>Kumulativni postotak</i>
1	37	16,3	16,3	16,3
2	55	24,2	24,2	40,5
3	52	22,9	22,9	63,4
4	47	20,7	20,7	84,1
5	36	15,9	15,9	100,0
Ukupno	227	100,0	100,0	

U suradničkim oblicima nastave (kojega god nastavnog predmeta) učenike treba poticati na komunikaciju zavičajnim govorom

Slika 8. U suradničkim oblicima nastave (kojeg god nastavnog predmeta) učenike treba poticati na komunikaciju zavičajnim govorom

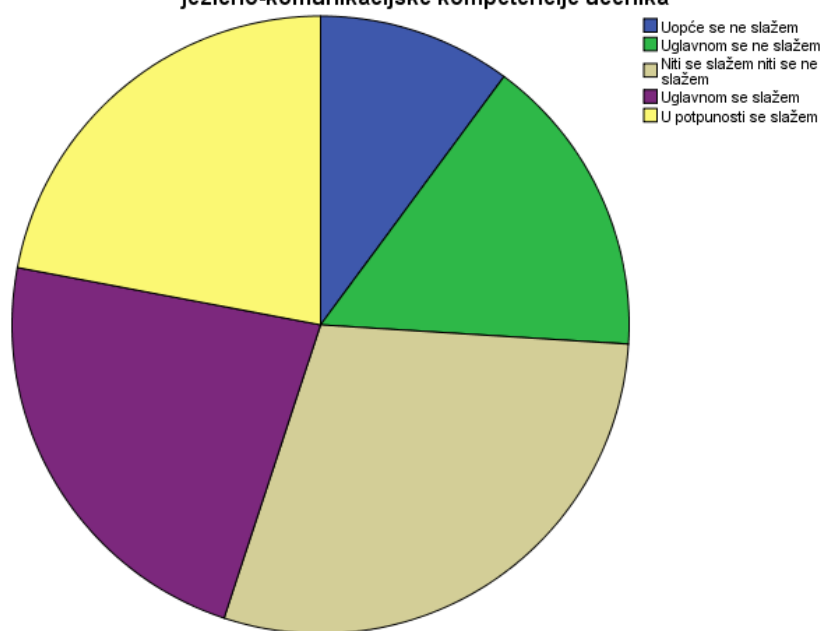
U šestoj tvrdnji: *Korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj jezično – komunikacijske kompetencije učenika*, 10,1% učitelja uopće se ne slaže tom tvrdnjom, 15,9% se uglavnom ne slaže, a njih 29,1% se niti slaže niti ne slaže. U *Slici 9.* je vidljivo da se 22,9% učitelja uglavnom slaže da korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u

nastavi pozitivno utječe na razvoj jezično-komunikacijske kompetencije učenika, dok se njih 22% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 6. Korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj jezično – komunikacijske kompetencije učenika

	Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
1	23	10,1	10,1	10,1
2	36	15,9	15,9	26,0
3	66	29,1	29,1	55,1
4	52	22,9	22,9	78,0
5	50	22,0	22,0	100,0
Ukupno	227	100,0	100,0	

Korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj jezično-komunikacijske kompetencije učenika

Slika 9. Korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj jezično-komunikacijske kompetencije učenika

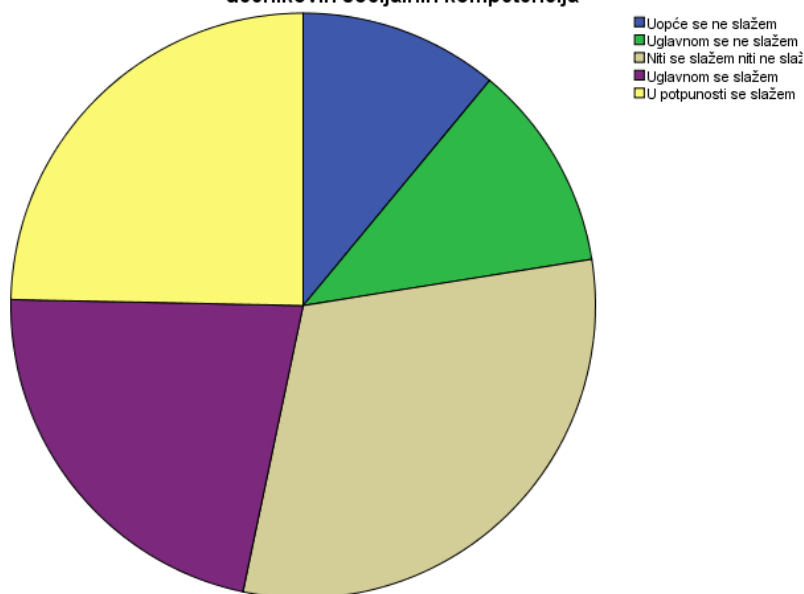
U sedmoj tvrdnji: *Korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj učenikovih socijalnih kompetencija*, 11% učitelja uopće se ne slaže s tom tvrdnjom, 11,5% se uglavnom ne slaže, a njih 30,8% se niti slaže niti ne slaže. 22% učitelja se uglavnom slaže da korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na

razvoj socijalnih kompetencija učenika, dok se njih 24,7% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom što je prikazano u *Slici 10*.

Tablica 7. Korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj učenikovih socijalnih kompetencija

	Frekvencija	Postotak	Važeći postotak	Kumulativni postotak
1	25	11,0	11,0	11,0
2	26	11,5	11,5	22,5
3	70	30,8	30,8	53,3
4	50	22,0	22,0	75,3
5	56	24,7	24,7	100,0
Ukupno	227	100,0	100,0	

Korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj učenikovih socijalnih kompetencija

Slika 10. Korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj učenikovih socijalnih kompetencija

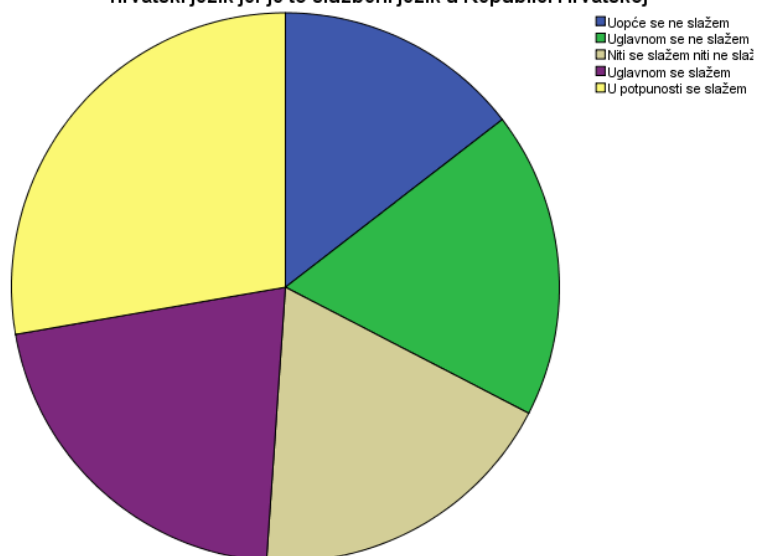
U zadnjoj tvrdnji: *U svakom je obliku komunikacije u školi bez iznimke potrebno rabiti standardni hrvatski jezik jer je to službeni jezik u Republici Hrvatskoj*, 14,5% učitelja uopće se ne slaže s tom tvrdnjom, 18,1% se uglavnom ne slaže, a njih 18,5% se niti slaže niti ne slaže. *Slikom 11.* je vidljivo da se 21,1% učitelja uglavnom slaže da je u svakom obliku komunikacije

u školi bez iznimke potrebno rabiti standardni hrvatski jezik, dok se njih 27,8% u potpunosti slaže s navedenom tvrdnjom.

Tablica 8. U svakom je obliku komunikacije u školi bez iznimke potrebno rabiti standardni hrvatski jezik jer je to službeni jezik u Republici Hrvatskoj

	<i>Frekvencija</i>	<i>Postotak</i>	<i>Važeći postotak</i>	<i>Kumulativni postotak</i>
1	33	14,5	14,5	14,5
2	41	18,1	18,1	32,6
3	42	18,5	18,5	51,1
4	48	21,1	21,1	72,2
5	63	27,8	27,8	100,0
Ukupno	227	100,0	100,0	

U svakom je obliku komunikacije u školi bez iznimke potrebno rabiti standardni hrvatski jezik jer je to službeni jezik u Republici Hrvatskoj

Slika 11. U svakom je obliku komunikacije u školi bez iznimke potrebno rabiti standardni hrvatski jezik jer je to službeni jezik u Republici Hrvatskoj

Kako bi se saznalo hoće li pozitivnije stavove prema dijalektima u nastavi imati učitelji koji su i sami aktivni dijalektni govornici, izračunale su se aritmetičke sredine, standardne devijacije te raspon u stupnju slaganja za sve tvrdnje, što je prikazano u *Tablici 9*. Vidljivo je kako stavovi učitelja nisu jedinstveni, već se u svim tvrdnjama raspon kreće od jedne do druge

krajnje točke izvora, tj. raspon odgovora je maksimalan (od „uopće se ne slažem“ do „u potpunosti se slažem“).

Tablica 9. Deskriptivni parametri čestica korištenih u instrumentu

		<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>
Dijalektni sadržaji u nastavi HRV	0	10	3,80	1,398	1	5
	1	76	3,96	1,113	1	5
	2	106	3,31	1,166	1	5
	3	35	4,03	1,071	1	5
	Total	227	3,66	1,184	1	5
Dijalektni sadržaji u nastavi PiD	0	10	3,10	1,449	1	5
	1	76	3,28	1,302	1	5
	2	106	2,49	1,304	1	5
	3	35	3,77	1,114	1	5
	Total	227	2,98	1,365	1	5
Izražavanje dijalektom među učenicima	0	10	3,40	1,506	1	5
	1	76	4,20	,938	1	5
	2	106	3,50	1,409	1	5
	3	35	3,97	1,224	1	5
	Total	227	3,80	1,280	1	5
Dijalekt pristuniji u sadržajima	0	10	3,20	1,317	1	5
	1	76	3,66	1,271	1	5
	2	106	2,83	1,390	1	5
	3	35	4,23	1,140	1	5
	Total	227	3,34	1,406	1	5
Suradničko učenje zavičajni govor	0	10	3,30	1,337	1	5
	1	76	3,20	1,296	1	5
	2	106	2,55	1,266	1	5
	3	35	3,57	1,170	1	5
	Total	227	2,96	1,320	1	5
Razvoj jezično-komunikacijske kompetencije	0	10	3,70	1,160	1	5
	1	76	3,54	1,194	1	5
	2	106	2,91	1,199	1	5
	3	35	3,91	1,245	1	5
	Total	227	3,31	1,259	1	5
Razvoj socijalne kompetencije	0	10	3,80	1,229	1	5
	1	76	3,67	1,215	1	5
	2	106	2,96	1,195	1	5
	3	35	3,89	1,301	1	5

	Total	227	3,38	1,275	1	5
Standardni službeni jezik	0	10	3,10	1,287	1	5
	1	76	2,95	1,385	1	5
	2	106	3,65	1,401	1	5
	3	35	3,03	1,361	1	5
	Total	227	3,30	1,416	1	5

Pojašnjenje tablice: 0-nijednim od navedenih, 1-kajkavskim narječjem, 2-štokavskim narječjem, 3-čakavskim narječjem

Tablica 10. Analiza rezultata između grupa (ANOVA)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Dijalektni sadržaji u nastavi HRV	Between Groups	24,702	3	8,234	6,284	,000
	Within Groups	292,179	223	1,310		
	Total	316,881	226			
Dijalektni sadržaji u nastavi PiD	Between Groups	54,131	3	18,044	10,971	,000
	Within Groups	366,759	223	1,645		
	Total	420,890	226			
Izražavanje dijalektom među učenicima	Between Groups	24,168	3	8,056	5,194	,002
	Within Groups	345,911	223	1,551		
	Total	370,079	226			
Dijalekt pristuniji u sadržajima	Between Groups	63,061	3	21,020	12,213	,000
	Within Groups	383,820	223	1,721		
	Total	446,881	226			
Suradničko učenje zavičajni govor	Between Groups	36,584	3	12,195	7,618	,000
	Within Groups	356,975	223	1,601		
	Total	393,559	226			
Razvoj jezično-komunikacijske kompetencije	Between Groups	35,633	3	11,878	8,206	,000
	Within Groups	322,781	223	1,447		
	Total	358,414	226			
Razvoj socijalne kompetencije	Between Groups	35,650	3	11,883	7,988	,000
	Within Groups					

	Within Groups	331,768	223	1,488		
	Total	367,419	226			
Standardni službeni jezik	Between Groups	25,479	3	8,493	4,428	,005
	Within Groups	427,746	223	1,918		
	Total	453,225	226			

Primjenom jednosmjerne analize varijance za osam zavisnih varijabli, ispivala se razlika u stavovima u dijalektu s obzirom na to jesu li ispitanici (učitelji) dijalektalni govornici. Utvrđena je statistički značajna razlika ($p < 0,05$) u svih promatranim varijablama što je prikazano *Tablicom 10*. Kako bi se vidjelo među kojim skupinama dijalekata postoji razlika te postoji li razlika među učiteljima koji aktivni dijalektalni govornici i onima koji to nisu, primijenjen je LSD post-hoc test, koji je prikazan u sljedećoj tablici.

Tablica 11. LSD post-hoc test

Dependent Variable	(I)		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
	narjecje	(J) narjecje			
Dijalektni sadržaji u nastavi HRV	0	1	-,161	,385	,677
		2	,489	,379	,198
		3	-,229	,410	,578
	1	0	,161	,385	,677
		2	,649*	,172	,000
		3	-,068	,234	,771
	2	0	-,489	,379	,198
		1	-,649*	,172	,000
		3	-,717*	,223	,002
	3	0	,229	,410	,578
		1	,068	,234	,771
		2	,717*	,223	,002
Dijalektni sadržaji u nastavi PiD	0	1	-,176	,431	,683
		2	,609	,424	,152
		3	-,671	,460	,146
	1	0	,176	,431	,683
		2	,786*	,193	,000
		3	-,495	,262	,060
	2	0	-,609	,424	,152
		1	-,786*	,193	,000

		3	-1,281*	,250	,000
	3	0	,671	,460	,146
		1	,495	,262	,060
		2	1,281*	,250	,000
Izražavanje dijalektom među učenicima	0	1	-,797	,419	,058
		2	-,100	,412	,808
		3	-,571	,447	,202
	1	0	,797	,419	,058
		2	,697*	,187	,000
		3	,226	,254	,375
	2	0	,100	,412	,808
		1	-,697*	,187	,000
		3	-,471	,243	,053
	3	0	,571	,447	,202
		1	-,226	,254	,375
		2	,471	,243	,053
Dijalekt pristuniji u sadržajima	0	1	-,458	,441	,301
		2	,370	,434	,395
		3	-1,029*	,470	,030
	1	0	,458	,441	,301
		2	,828*	,197	,000
		3	-,571*	,268	,034
	2	0	-,370	,434	,395
		1	-,828*	,197	,000
		3	-1,398*	,256	,000
	3	0	1,029*	,470	,030
		1	,571*	,268	,034
		2	1,398*	,256	,000
Suradničko učenje zavičajni govor	0	1	,103	,426	,810
		2	,753	,419	,073
		3	-,271	,454	,550
	1	0	-,103	,426	,810
		2	,650*	,190	,001
		3	-,374	,258	,149
	2	0	-,753	,419	,073
		1	-,650*	,190	,001
		3	-1,024*	,247	,000
	3	0	,271	,454	,550
		1	,374	,258	,149
		2	1,024*	,247	,000
Razvoj jezično-komunikacijske	0	1	,161	,405	,692

kompetencije		2	,794*	,398	,047
		3	-,214	,431	,620
	1	0	-,161	,405	,692
		2	,634*	,181	,001
		3	-,375	,246	,129
	2	0	-,794*	,398	,047
		1	-,634*	,181	,001
		3	-1,009*	,235	,000
	3	0	,214	,431	,620
1		,375	,246	,129	
2		1,009*	,235	,000	
Razvoj socijalne kompetencije	0	1	,129	,410	,754
		2	,838*	,403	,039
		3	-,086	,437	,845
	1	0	-,129	,410	,754
		2	,709*	,183	,000
		3	-,215	,249	,390
	2	0	-,838*	,403	,039
		1	-,709*	,183	,000
		3	-,923*	,238	,000
3	0	,086	,437	,845	
	1	,215	,249	,390	
	2	,923*	,238	,000	
Standardni službeni jezik	0	1	,153	,466	,744
		2	-,551	,458	,230
		3	,071	,497	,886
	1	0	-,153	,466	,744
		2	-,704*	,208	,001
		3	-,081	,283	,774
	2	0	,551	,458	,230
		1	,704*	,208	,001
		3	,622*	,270	,022
3	0	-,071	,497	,886	
	1	,081	,283	,774	
	2	-,622*	,270	,022	

Pojašnjenje tablice: 0 – nijednim od navedenih, 1 – kajkavskim narječjem,
2 – štokavskim narječjem, 3 – čakavskim narječjem

Nije utvrđena statistički značajna razlika među učiteljima koju su aktivni dijalektalni govornici i onima koji nisu u stavu kako bi u nastavi iz Hrvatskog jezika i Prirode i društva trebali bi biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji. Utvrđene su statistički značajne razlike u stavu kako bi u nastavi iz Hrvatskog jezika i Prirode i društva trebali bi biti značajnije uključeni i dijalektni sadržaji između govornika kajkavskog i štokavskog jezika, gdje oni kajkavskog jezika imaju pozitivnije stavove te štokavskog i čakavskog jezika, gdje govornici čakavskog jezika imaju pozitivnije stavove.

Nije utvrđena statistički značajna razlika među učiteljima koju su aktivni dijalektalni govornici i onima koji nisu u stavu kako učenicima treba dopustiti izražavanje dijalektom u komunikaciji jednih s drugima. Utvrđene su statistički značajne razlike kajkavskog i štokavskog narječja. Oni učitelji koji govore kajkavskim narječjem imaju pozitivnije stavove.

Utvrđena je statistički značajna razlika u stavu da dijalekt kojim se govori na području u kojem je škola trebao bi biti značajnije (u većoj mjeri od drugih dijalekata) prisutan u nastavnim sadržajima te škole između učitelja koji govore čakavskim narječjem i onih koji ne govore dijalektalnim narječjem. Učitelji koji govore čakavskim narječjem imaju pozitivnije stavove o dijalektima od onih koji ne govore dijalektalnim narječjem. Također je utvrđena statistički značajna razlika između dijalekata, gdje čakavci imaju najpozitivnije stavove, zatim kajkavci te su na zadnjem mjestu štokavci.

Nije utvrđena statistički značajna razlika među učiteljima koju su aktivni dijalektalni govornici i onima koji nisu u stavu da u suradničkim oblicima nastave (kojega god nastavnog predmeta) učenike treba poticati na komunikaciju zavičajnim govorom. Utvrđene su statistički značajne razlike kajkavskog i štokavskog narječja te štokavskog i čakavskog narječja. Kajkavci i čakavci imaju pozitivnije stavove od štokavaca.

Utvrđena je statistički značajna razlika između učitelja koji govore štokavskim narječjem i onih koji ne govore dijalektalnim narječjem u stavu da korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj jezično-komunikacijske i socijalne kompetencije učenika. Učitelji koji ne pripadaju niti jednom dijalektalnom narječju imaju pozitivnije stavove od štokavaca. Hipoteza da pozitivnije stavove prema dijalektima u nastavi će imati učitelji koji su i sami aktivni dijalektni govornici je djelomično potvrđena.

Tablica 12. Analiza rezultata između grupa u odnosu na radno iskustvo (ANOVA)

		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Dijalektni sadržaji u nastavi HRV	Between Groups	,339	3	,113	,080	,971
	Within Groups	316,542	223	1,419		
	Total	316,881	226			
Dijalektni sadržaji u nastavi PiD	Between Groups	1,323	3	,441	,234	,872
	Within Groups	419,567	223	1,881		
	Total	420,890	226			
Izražavanje dijalektom među učenicima	Between Groups	8,581	3	2,860	1,765	,155
	Within Groups	361,498	223	1,621		
	Total	370,079	226			
Dijalekt pristuniji u sadržajima	Between Groups	4,193	3	1,398	,704	,551
	Within Groups	442,688	223	1,985		
	Total	446,881	226			
Suradnicko učenje zavičajni govor	Between Groups	7,596	3	2,532	1,463	,225
	Within Groups	385,963	223	1,731		
	Total	393,559	226			
Razvoj jezično-komunikacijske kompetencije	Between Groups	5,894	3	1,965	1,243	,295
	Within Groups	352,521	223	1,581		
	Total	358,414	226			
Razvoj socijalne kompetencije	Between Groups	3,995	3	1,332	,817	,486
	Within Groups	363,424	223	1,630		
	Total	367,419	226			
Standardni službeni jezik	Between Groups	4,758	3	1,586	,789	,501
	Within Groups	448,467	223	2,011		
	Total	453,225	226			

Za ispitivanje razlike u stavovima učitelja o dijalektima u nastavi s obzirom na godine staža, korištena je jednosmjerna analiza varijance (Tablica 11.). Nije utvrđena statistički

značajna razlika u stavovima o dijalektima u nastavi s obzirom na godine radnog staža ($p > 0,05$), stoga je postavljena hipoteza da će pozitivnije stavove prema dijalektima u nastavi imati učitelji s manje radnog iskustva odbačena.

5. ZAKLJUČAK

U pravilu svako dijete od rođenja usvaja govor svog zavičaja. Kad se o govornicima hrvatskoga radi, prvi jezični idiom im je govor nekog od narječja hrvatskog jezika. Kao drugim idiomom dijete ovladava hrvatskim standardnim jezikom, polaskom u školu. Kako dijete dolazi u školu za svojim zavičajnim idiomom, u razrednoj nastavi, tj. u nižim razredima osnovne škole trebalo bi biti zastupljeni dijalektni sadržaji u nastavi.

Usvojeni zavičajni govor djeteta učitelji bi trebali iskoristiti za učenje i poučavanje hrvatskoga standardnog jezika. U nastavnom predmetu Hrvatski jezik, od prvog do četvrtog razreda osnovne škole, dijalektni su sadržaji zastupljeni te je predviđeno da u prvom razredu učenik najprije samo prepoznaje razliku između mjesnoga govora i standardnoga hrvatskog jezika; u drugom razredu uspoređuje mjesni govor i standardni hrvatski jezik; u trećem razredu razlikuje uporabu zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika s obzirom na komunikacijsku situaciju; a u četvrtom objašnjava razliku zavičajnoga govora i hrvatskoga standardnog jezika (MZO, 2019). Pitanje je trebaju li dijalektni sadržaji biti značajnije prisutni u školskoj naobrazbi. Za njegovo postavljanje postoje didaktički i kulturološki razlozi.

Istraživanjem se htjelo provjeriti što sami učitelji misle o prisutnosti dijalektnih sadržaja u nastavi, a rezultati pokazuju da od 227 ispitanih učitelja, njih 55% slaže da bi u nastavi iz Hrvatskog jezika trebali biti značajnije uključeni dijalektni sadržaji. S tvrdnjom da bi u nastavi iz Prirode i društva trebali biti značajnije uključeni dijalektni sadržaji, slaže se samo 37% ispitanika. S tvrdnjom da bi dijalekt kojim se govori na području u kojem je škola trebao biti značajnije (u većoj mjeri od drugih dijalekata) prisutan u nastavnim sadržajima te škole, slaže se 53% učitelja. S tvrdnjom da korištenje zavičajnim govorom (dijalektom) u nastavi pozitivno utječe na razvoj jezično-komunikacijske kompetencije slaže se 45% učitelja, a 29% nema o tome jasan stav. Polovica (49%) učitelja slaže se s tvrdnjom da je u svakom obliku komunikacije u školi bez iznimke potrebno rabiti standardni hrvatski jezik jer je to službeni jezik u Republici Hrvatskoj.

Zavičajni je govor važan za svakog pojedinca, dio je njegova jezičnog bogatstva i identiteta, pa je važna i njegova prisutnost u naobrazbi pojedinca. U kojoj mjeri on treba biti zastupljen u školi ostaje i dalje otvoreno pitanje, a rezultati ovoga istraživanja mogu biti prinos njegovu promišljanju.

LITERATURA

Dujmović-Markusi, D., Pavić-Pezer, T. (2007) *Fon fon 4*. Zagreb: Profil.

Jelaska, Z., Kusin, I., Cvikić, L., Opačić, N., Bošnjak, M., Novak-Milić, J., Blagus, V., Hržica, G. (2005) *Hrvatski kao drugi strani jezik*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naknada.

Nacionalni kurikulum za osnovnoškolski odgoj i obrazovanje, 2017.

(<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/NacionalniKurikulum/NacionalniKurikulumi/Nacionalni%20kurikulum%20za%20osnovno%20školski%20odgoj%20i%20obrazovanje.pdf>)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019) *Kurikulum nastavnih predmeta Glazbena kultura i Glazbena umjetnost za osnovne škole i gimnazije*.

(<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnih%20predmeta%20Glazbena%20kultura%20i%20Glazbena%20umjetnost%20za%20osnovne%20skole%20i%20gimnazije.pdf>)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019) *Kurikulum nastavnog predmeta Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije*.

(<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnoga%20predmeta%20Hrvatski%20jezik%20za%20osnovne%20skole%20i%20gimnazije%20u%20RH.pdf>)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019) *Kurikulum nastavnih predmeta Likovna kultura i Likovna umjetnost za osnovne škole i gimnazije*.

(<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnog%20predmeta%20Likovna%20kultura%20za%20osnovne%20skole%20i%20Likovna%20umjetnost%20za%20gimnazije.pdf>)

Ministarstvo znanosti i obrazovanja (2019) *Kurikulum nastavnog predmeta Priroda i društvo za osnovne škole*.

(<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Publikacije/Predmetni/Kurikulum%20nastavnog%20predmeta%20Priroda%20i%20društvo%20za%20osnovne%20skole.pdf>)

Pavličević-Franić, D. (2006) Jezičnost i međujezičnost sustava, podsustava i komunikacije. *Lahor: časopis za hrvatski kao materinski; drugi i strani jezik*, I, I, 1-14.

Novak, J. (2002) *Učenje i usvajanje osnovnih glagolskih oblika u hrvatskome kao stranome i drugome jeziku*, magistarski rad, Zagreb: Filozofski fakultet.

Pavličević-Franić, D. (2005) *Komunikacijom do gramatike*, Zagreb: Alfa.

Strahija, N. (2016) *Stavovi učitelja prema zavičajnom govoru*. Filozofski fakultet. Sveučilište u Zagrebu. Odsjek za pedagogiju. Diplomski rad.

Težak, Stjepko (1996) *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Zagreb: Školska knjiga.

Turza-Bogdan, T. (2013) *Kajkavsko narječje u nastavi hrvatskoga jezika. Prilozi za osnovnoškolsku nastavu*. Čakovec: Matica hrvatska.

Vignjević, J. (2012) Škola i sociolingvistički aktivizam. *Bosanskohercegovački slavistički kongres: zbornik radova* (1). 675-685.

Izjava o samostalnoj izradi rada

Ja, Kristina Vlah, studentica Učiteljskog Fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, izjavljujem da sam diplomski rad izradila samostalno pod mentorstvom doc. dr. sc. Jelene Vignjević. U radu sam primijenila metodologiju znanstvenoistraživačkog rada i koristila se literaturom koja je navedena na kraju rada. Tuđe spoznaje, stavove, zaključke, teorije i zakonosti koje sam izravno ili parafrazirajući navela u radu citirala sam i povezala s korištenim bibliografskim jedinicama.

Studentica: _____